

373.31(082)

178 Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

**Збірник наукових та науково-методичних праць
викладачів кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету**

Випуск 3

*Присвячено 75-річчю
Криворізького державного
педагогічного університету*

**Кривий Ріг
2005**

сприятиме успішному формуванню високоморальних, інтелектуальних, культурних якостей особистостей.

Література:

1. Закон України. Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про освіту". – К.: 1996. – 36 с.
2. Геращенко Г. Система педагогічної діяльності з формування творчої учнівської особистості // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. – № 1. – С. 16-18.
3. Терещук Г. З досвіду організації розв'язування технічних задач на уроках трудового навчання в середній школі // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2000. – № 1. – С. 5-8.
4. Шаров Ю. В., Кузьміна Э. М. Осознание учащимися значимости знаний – условие формирования их познавательных интересов // Советская педагогика. – 1974. – № 6. – С. 41-49.

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ

Пруняк В. В., Пруняк Л. М.

У статті розглядаються деякі шляхи активізації механізмів сприйняття навчальної інформації майбутніх учителів на лекційних заняттях.

The article deals with some means of activation technic of educational information perception for a future on lectures.

Останнім часом досить часто доводиться чути, що студенти втратили інтерес до навчання, недопитливі, не цікавляться новинками науки і техніки, не читають художньої літератури тощо. Статистичні дані свідчать, що практично кожен четвертий студент не має сформованого ідеалу майбутнього спеціаліста. І не останню роль у цій ситуації відіграє стиль викладу навчального матеріалу, переважання лекцій інформативного типу з нульовою емоційністю і наочністю, відсутність чітких завдань сприйняття матеріалу, настанов студентам щодо формулювання висновків та узагальнень і т. п. Наші спостереження дають підстави стверджувати,

що у всіх студентів є бажання вчитися, але з часом інтерес до навчання зникає. На думку відомого вченого П. І. Зінченка, втрата інтересу зумовлена тим, що викладачі перестають задовольняти допитливість майбутніх фахівців, а іноді навіть гальмують її [4, с. 168]. Пригадаймо, чи часто нам доводиться відповідати після прочитаної лекції на запитання студентів? А саме такі запитання, як стверджують психологи, розгальмовують механізми сприйняття інформації і мислення [2, с. 30]. Крім того, інформативний метод викладу матеріалу призводить до того, що навіть при великому бажанні міра активності студента досить низька. До того ж лекція, прочитана з опорою на писемний текст (фактично озвучення писемного тексту), малоефективна, оскільки призводить до того, що засвоєнню підлягає лише 13-15 % інформації. Практично інформативний метод навчання у своїй основі зорієнтований на виконавську діяльність, що суперечить основним і найважливішим положенням педагогічної психології—формуванню в учнів та студентів здатності самостійно удосконалювати і набувати нові знання в нових умовах.

Домогтися належної підготовки майбутніх фахівців можливо за умови використання активних методів навчання. Майстерність лектора ВНЗ полягає у тому, щоб задовольнити допитливий розум студента, викликати у нього потребу набувати необхідні для майбутньої професії знання, вміння і навички, але не під тиском, а завдяки природному інтересу, збудженню допитливості, пробудженню у серці і розумі інтелектуального почуття радості пізнання. При цьому слід пам'ятати слова Плутарха: “Голова студента не посудина, яку необхідно наповнити, а факел, який потрібно запалити”. Лекцію необхідно будувати таким чином, щоб студент побачив усю складність проблеми, її труднощі, а потім спричинити його дії таким чином, щоб у нього не залишалось вибору, як здолати ці труднощі і отримати задоволення від глибокого осмислення проблеми, пізнання нового.

Як відомо, пізнавальна діяльність людини досягається в результаті дії двох механізмів—сприйняття і мислення. Розглянемо деякі шляхи

активізації механізму сприйняття інформації у процесі навчання майбутніх педагогів:

1. Активізація процесу навчання у ВНЗ досягається перш за все шляхом організації самостійної роботи студентів під час сприймання інформації. Саме самостійна робота активізує мислення, сприяє створенню власних поглядів і міркувань. Людина воістину володіє, як стверджує психолог С. Л. Рубінштейн, лише тим, чого вона досягла власною працею [8, 39]. А відомий публіцист і критик Д. І. Писарев говорив, що “готових переконань неможливо випросити ні у знайомих, ні купити в книгарні. Їх потрібно виробити процесом власного мислення (підкреслення наше.- В. П.), яке неодмінно повинно вдосконалюватись у вашій власній голові” (цит. за [4, с. 10]). Наші спостереження свідчать, що у педагогічній практиці вищої школи й досі поширена думка про те, що студент навчиться думати під час виконання вправ, завдань, розв’язання задач, що виконуються під час самостійної роботи. Лекції ж відводиться тільки роль передавача інформації, у той час коли вона покликана розвивати логічне мислення студентів, оскільки найбільшою мірою формує навички самостійного мислення. Активна лекція не тільки сприяє активному набуттю знань, а й виховує любов до праці і спеціальності. На жаль, не завжди лекції читаються з необхідною активізацією діяльності студентів. Іноді активізацію намагаються підмінити інтенсифікацією, ставлячи між цими поняттями знак рівності. Однак, як уже доведено психологами, під час збільшення швидкості подачі інформації ефективність сприйняття і запам’ятовування виучуваного матеріалу фактично дорівнює нулю [2, с. 41]. Крім того, інтенсифікація не має на меті формування у студентів логічного осмислення інформації, умінь оперувати нею, при необхідності творчо використовувати у навчально-виховному процесі. Основним цільовим спрямуванням активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців має бути формування у них логіки дії з інформацією.

2. Метод створення проблемних ситуацій. Він дає змогу підвищити інтелектуальний рівень студентів, на думку дослідників, приблизно у три рази порівняно з рівнем, що досягається при традиційному (інертному)

навчанні, сприяє формуванню у них умінь знаходити і вибудовувати чітко послідовні доведення думок, міркувань, переконань. Доведено, що проблемне навчання формує інтерес до предмета (80 % проти 33 % при звичайній методиці навчання) [6,89]. Переконаливими є результати наших досліджень ефективності проблемного навчання студентів української та російської мов (табл. 1):

Тип навчання	Оцінки, %		
	“відмінно” і “добре”	“задовільно”	“незадовільно”
Проблемне	55	39	6
Традиційне	35	52	13

Як бачимо, якісний показник при проблемному навчанні на 20 % вищий від аналогічного показника при традиційному вивченні матеріалу, а кількість незадовільних оцінок при звичайній методиці вдвічі вища, ніж у групах з проблемним навчанням. Наші спостереження показали, що ефективність засвоєння студентами знань, умінь і навичок зумовлена використанням мимовільного запам'ятовування у процесі навчання. Якщо виходити з того, що продуктивність довільного і мимовільного запам'ятовування практично однакова [2, с. 42-43], то виходить, що одночасне використання обох видів пам'яті під час навчання може вдвічі збільшити можливості студентів у запам'ятовуванні інформації. Крім цього, досвід використання проблемних ситуацій у вузівському курсі лекцій свідчить про зростання інтересу студентів до занять, зменшення стомлюваності та збільшення їх емоційного піднесення, що позначається і на якості сприймання матеріалу лекції.

3. Емоційність навчального процесу. Навчальна і наукова робота студентів, як і вся пізнавальна діяльність, вимагає оптимальної взаємодії таких механізмів центральної нервової системи, як гальмування і збудження. У навчальному процесі для забезпечення досить напруженої розумової діяльності необхідні прийоми збудження, які сприяли б активізації діяльності центральної нервової системи. “У першу чергу це стосується механізму сприйняття, оскільки при відсутності стимулів, інтересу до процесу пізнання, при монотонній і одноманітній роботі можна

спостерігати виникнення таких осередків гальмування, які все більше і більше поширюються на всі ділянки кори головного мозку, у тому числі й на ті, що повинні бути збудженими. У результаті наступає стан апатії, зникає інтерес і бажання сприймати і розуміти отриману інформацію” [7, с. 185]. Таким чином, у процесі взаємодії студентів з навчальною інформацією потрібен безперервний емоційний вплив, оскільки “саме він створює умови для інтенсивної пізнавальної діяльності” [2, с. 46].

На думку Л. С. Виготського, навчальний процес повинен постійно супроводжуватися позитивним емоційним фоном, за рахунок чого працездатність студентів зростає на 30-40 % [3, с. 67]. Це один із досить дієвих шляхів активізації сприйняття навчальної інформації: за нашими підрахунками, він складає третину стимулів, які формують і визначають ставлення студентів до навчального процесу. Основними прийомами формування позитивних емоцій можна назвати: створення творчої обстановки на занятті; використання епітетів, порівнянь, крилатих виразів; зміна інтонації, сили голосу; використання міміки і жестів; схвалення дій студентів; піднесений настрій, посмішка, добрий гумор, імпровізація тощо. Зрозуміло, що використання цих прийомів має бути природним, вмотивованим і доцільним.

4. Наочність. Цей засіб активізації пізнавальної діяльності не потребує детальної аргументації. Історія використання наочності в навчальному процесі своїми коренями сягає глибини віків. Про її роль чи не найкраще сказав К. Д. Ушинський: “Чим більше органів наших почуттів бере участь у сприйнятті якогось враження чи групи вражень, тим міцніше лягають ці враження у вашу механічну нервову пам'ять, вірніше зберігаються нею і легше потім пригадуються” [9, с. 251]. На думку психологів, наочність формує емоційний настрій студентів і сприяє розгальмуванню механізму сприйняття [2, с. 68].

Як свідчить наш досвід роботи, врахування названих вище шляхів активізації механізмів сприйняття навчальної інформації сприяє підвищенню пізнавальної активності студентів, ефективному засвоєнню вивчуваного матеріалу і творчому його застосуванню його на практиці.

Література:

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. -М.: Высшая школа, 1980.
2. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе. -К.: Вища школа, 1985.
3. Выготский Л. С. Избранные психологические произведения. -М., 1958.
4. Грудинский П. Г. и др. Советы студентам вузов. -М.: Высшая школа, 1972.
5. Зинченко П. И. Непроизвольное запоминание. -М., 1961.
6. Максимова В. Н. Познавательный интерес и проблемное обучение //Вопросы психологии. - 1973. -№ 4.
7. Проблемы принятия решения //Под ред. П. К. Анохина. -М.: Наука, 1976.
8. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. -М.: Педагогика, 1973.
9. Ушинский К. Д. Собр. соч.: В11-и т. -М., 1948. -Т.8.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ ПЕДАГОГІВ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Рева Ю. В.

В статті розкрито психолого – педагогічне управління структурними елементами системи взаємодії педагогів з молодшими школярами.

The article concerns the problems of psychological and pedagogical leadership of system of intercommunication with junior pupils.

Психолого-педагогічні особливості учнів молодших класів є суттєвим фактором, що визначає особливості взаємодії педагогів і дітей.

Метою цієї взаємодії є залучення школярів до знань, формування у них певних умінь і навичок, розвиток особистості і формування дитячого колективу [1].

Саме цьому було присвячене наукове дослідження в СШ№ 48, СШ№ 42, СШ№ 50, СШ№ 105 м. Кривого Рогу.

Учитель початкових класів та його вихованці, будучи партнерами по взаємодії, знаходяться не в рівному положенні: провідна роль в цьому процесі належить педагогу. Проте гіперболізація її приводить до